

HARRAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
HARRAN UNIVERSITY FACULTY OF THEOLOGY

ULUSLARARASI
MEVLÂNA VE MEVLEVÎLİK
SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MAWLANA JALAL AL-DIN RUMI
AND MAWLAWISM

Mevlâna Celaleddin Rumi'nin 800. doğum yıldönümü anısına

BİLDİRİLER
II

26–28 EKİM 2007

ŞANLIURFA

ULUSLARARASI MEVLANA VE MEVLEVİLİK SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ-II**ISBN**

978-605-89998-2-4

Düzenleyen Kuruluşlar

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Şanlıurfa Mevlevihanesi Yaşatma ve Kültür Derneği

Editörler

Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI
Prof. Dr. Ali BAKKAL

Düzenleme Kurulu

Başkan: Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI

Sekreteryası: Dr. Hüseyin KURT

Prof. Dr. Ali BAKKAL, Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ, Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN, Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN, Doç. Dr. Murat AKGÜNDÜZ, Yrd. Doç. Dr. Cüneyt GÖKÇE, Yrd. Doç. Dr. Harun ŞAHİN, Yrd. Doç. Dr. İ. Hakkı İNAL, Yrd. Doç. Dr. Yasin KAHYAOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Ahmet ASLAN, Dr. Celil ABUZER, Dr. Halil ÖZCAN, Dr. Kadir PAKSOY, Dr. Veysel KASAR, Dr. Vehbi ŞAHİNALP, Okt. Kadir ALPEREN, Okt. Abdülkadir AYDIN, Okt. Mehmet OYMAK

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. İbrahim DÜZEN
Prof. Dr. Ethem CEBECİOĞLU
Prof. Dr. Osman TÜRER
Prof. Dr. Mustafa KARA
Prof. Dr. Abdullah ÖZBEK
Prof. Dr. Abdülhakim YÜCE
Prof. Dr. İsmail YAKIT
Prof. Dr. Ali BAKKAL
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Dizgi-Tasarım

Arş. Gör. Dr. Hüseyin KURT
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Grafik Tasarım

Öğr. Gör. Haldun ÖZBUDUN
Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Adres

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Osmanbey Kampüsü/ Şanlıurfa

TEBRİZ'DEKİ MEVLANA DERNEĞİ

Ali Şamil HÜSEYİNOĞLU*

Özet

Mevlana'dan söz açılarda yada ilk düşen Şems Tabrizi olur. Tebrizin Sırxab mahallesinde doğulmuş şu mucizevi insanın kişiliyi hakkında ağızdan-ağza geçerek dolaşan sohbetler bu gün de aktüelliğini kayıp etmediği gibi Tebriz şehrinde de Mevlana'ya merak azalmayıp. Pır ile çırağı arasındaki alaka Şems Tebrizi ile Mevlâna Celâleddin Rumî'nin arasında öyle bir makama çatıp ki, ebedi konuya çevrilip.

Dünyanın her yerinde Mevlana Mesnevisini öğrenen dernekler yaratılıp. Böyle derneklerden birinin esasını da Mirze Abdullah Vaiz 1970'te Tebriz seherinde koyup. Derneğin üyelerinin sayı 150 fazladır. Onlardan Calil Şarabianlu, Mehemed Reza Matin, Mehemed Sahepnazar, Seyid Mehemed Çavuşian Tebrizi, Heydar Abbasi (Banşmaz), Sara Kazımı ve başkaları Mesnevi konusunda toplantıda bildiriler sünür, tartışır, öğrenir ve tebliğ ediyorlar.

Anahtar kelimeler: Mevlâna Celâleddin Rumî'nin, Şems Tebrizi, Tebriz derneği, Abdullah Vaiz, Mehmet Tebrizi Cavuşian.

Giriş

UNESCO, Mevlâna Celâleddin Rumî'nin 800. doğum yıldönümüne tekabül eden

Miladi 1244 yılında Konyada Şemseddin Mehemed ibn Ali ibn Melikdad Tebrizi ile Celâleddin Muhammed Behaeddin'in (Rumî) görüşünden 750 yıldan çok ölse de konu gündemden düşmüyor. Eksine eserlerinde hümanizm, milliyetinden ve dininden asılı olmayarak insanlara muhabbet, sevgi, beraberlik aşıl原因an şu büyük insanlara muhabbet yıldan-yıla, gündend-güne artır. UNESCO 2007 yılını Uluslararası Rumi Yılı olarak ilan etmiş ve çeşitli kutlamalarla Mevlananın anılmasını kararlaştırması da şu muhabbetin neticesidir.

Rumî'nin piri, ustası Şems Tebrizinin vatanında durum nasıldır?

1. Tebriz'de Mevlana Derneğinin Kurucusu Abdullah Vaiz

Tebriz'de zaman-zaman Mesnevini öğrenen, öğreten ve tebliğ eden dernekler olsa da siyasi sebeplerden kapatılıp. Son derneklerden biri 1970. yılında kurulup. Şu derneğin kurucusu Mirze Abdullah Vaiz olup. 1925. yılında Tebrizin Lilaba (Leylaba) mahallesinde doğan Abdulla ilk teshilini babası Mirze Hüseyin'den alıp. Tebriz'de değil, İranda demokratik görüşleriyle tanınan Mirze Hüseyin Vaiz 1905 yılda başlayan, sonra da Serdarimilli Settarhanın adıyla daha da ünlenen meşrutanın xetibi-sekreteri olup. İranda şah rejimini sınırlandırıp Ana yasalı demokratik bir ülke yaratmak isteyen meşrutacılar isteklerine çata bilmediler. Gülcü Avrupa devletleri İranyı sömürmek için şah rejimine yardım ittiler.

Meşruta hareketi mağlup olsa'da da azatlık, demokrasi düşüncesi yaşıyordu. Mirze Hüseyin Vaiz zamanının ünlü arifi, Piri Marağaiden irfan dersleri alır. Abdulla da böyle bir ailede büyümüşdür. Babasından Kuranı-Kerimi okumağı, İslam tarihini, fikhı öğrenmesine bakmayarak yeniyetmeliğinde solcularla birlikte olur. Sosyalistlerin İranda kurdukları "Tude" partisinin gençler grubunun öncüllerinden olur. Fransız ve Rus dillerini öğrenir. Marksizm-Leninizme hakta kitapları okuyup, dünya edebiyatını,

---

* Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü, alishamil@yahoo.com

Avrupa filozoflarını okuyup.

Genç Abdullah Tahrandaki kunduracı Şeyh Hasanla tanış olur. Ondan irfanın-tasavvufun sırlarını öğrenir. İranda Müseddik hükümeti zamanı “Tude”çiler göz altına alınarak ceza evlerine gönderilir. Ceza evinden çıktıktan sonra Tahran Üniversitesinin fizik-matematik fakültesini kazanır. Şurada ünlü matematik professor Haştarudunun derslerine azat dinleyici gibi katılır. Maalesef üniversiteni bitire bilmiyor. Mesnevini öğrenir. Kendini atom fiziki, müzikçi gibi yetiştirmeğe çalışıyor. Şu maksatla İranda müzik-muğam uzmanı gibi tanınan sanatçı İkbâl Azerden ders alıyor. Onu kendinin böyle geliştirme çabası yetkilileri rahatsız ediyor ve üniversiteden atılıyor.

Tebriz’e dönen Abdullah Vaiz Cami medresesinin başlangıç sınıflarında öğretmenlik ediyor. Medreseden sonraki vaktlerinde Mevlâna’nın “Mesnevi”sini, Mahmut Şebüsterinin “Gülşeni-Raz”, Molla Sedranın “Asfar” eserlerini ve irfana hakkında bilgileri parasız isteyenlere öğretiyor. Az zamanda çevresi irfan aşıkları ile kaynaşıp-taşıyor. 50 yaşında evliliğe zaman tapıyor. Hipnozculuk başarısı, insanların iç dünyasına el tapma başarısı ona az zamanda ünlü bir arife çevirir.

Arif Mirze Abdullah Vaiz 1999’da Allahın rahmetine kovuşsa da onun kurmuş olduğu dernek yaşıyor. Vaizin kurduğu derneğin üst kademesinden olanlar da bir dernek kurmuşlar. Ayda bir defa haftanın Pazar günleri toplanan dernek üyelerinin sayı 15 kişiden fazla değil. Onlar hem de ayda iki defa haftanın Cuma günleri toplanan derneğe de katılır ve bildiri sunuyorlar.

2. Tebriz’deki Mevlana Derneğinde Sunulan Bildiriler

Mirze Abdullah Vaiz tarafından 1970 yılında kurulan “Mesnevi” derneği Tebriz’de ayda iki defa olmakla saat 7.00’da Kuranı-Kerim okunuşuyla açılıyor. Sonra Kuranı-Kerimden okunan ayet Türkçeye çevrilir ve tefsir ediliyor. Kuranı-Kerimden okunuşu başa çattıktan sonra Celaleddin Ruminin “Mesnevi”sinden bir parça okunur. Önceden hazırlanmış kişi hemen konuda bildirisini sunuyor. Bildiri etrafında tartışmalar başlanıyor.

“Mesnevi” ile ilgili tartışma başa çattıktan sonra dernek üyelerinin yazdıkları yeni şiirler, esseler ve musiki dinleniliyor. 4 saate yakın devam eden toplantıda yemeğe ekmek, peynir hurma ve çay veriliyor.

Son yıllarda dernekte Mehemed Sahipnezerin “Mesnevi”de aşk ve akıl”, “Mesnevi”deki “Tekneçi ile gramer bilenin hekayeti”nden çıkan neticeler”, Seyit Mehemed Tebrizi Çavuşianın “Mesnevi”de pire-ustada çatma yolları”, “Padişah ve keniz”, “Müsiğiçi ixtiyar”, “Alın yazısı ve kişinin kendi çabası”, “Aslan ve orman hayvanları”, Mehemedrza Metinin “Tuti ve tacirin hikayeti”, “Gazvinlinin hal dövdürmesi”, Sara Kazımının “Hekimin sohbetlerinin tefsiri- vahdeti vücut”, Abbas Pureserinin “ Vah katibi”, Reşid Muradinin “Bakkalla Tutinin destanı”, “Mesihileri öldüren Cuhud padişahının hikayeti”, “Büyük ve küçük cihat”, Mehemed Dadızadın “Erle avradın mübahisisi”, Rehimpurun “Mehemed eleyhissalamın hazret Aliye nesiheti” ve b. konularda bildiriler sunulmuştur.

Maalesef şu bildiriler ne basılmış, ne de belge gibi bir yere toplanmamıştır.

3. Dernek Üyelerinin Sosyal Terkibi

Biz katıldığımız toplantılardaki dernek üyeleri arasında apardığımız sorgunun neticeleri böyledir:

1. Cinsine göre:

- a).Erkekler 64 kişi
- b).Bayanlar 29 kişi

2. Yaşa göre:

- a). 20 yaşa gibi 12 kişi
- b). 20-40 yaş arasında 48 kişi
- c). 60 yaştan yukarı 33 kişi

3. Teshile göre:

- a). Orta teshili başa vurmayanlar 23 kişi
  - b). Orta teshilliler(diplomlular) 31 kişi
  - c). Üniversitede lisans bitirenler 19 kişi
  - ç). Yüksek lisans(mağistr) 12 kişi
  - d). Doktorası olanlar 8 kişi
4. Mesleğe, meslek alanına göre
- a). öğrenciler 18 kişi
  - b). öğretmenler 21 kişi
  - c). tacirler 24 kişi
  - ç). Esnaflar 16 kişi
  - d). Doktorlar 9 kişi
  - e). Ve başkaları 5 kişi

Sonuç

Tebriz'de birkaç dernek de var ki, orada da Mesnevîden söz açılıyor. Şu derneklerin birisi bayanlar içindir. Orada da ayda iki defa olmakla bayanlar haftanın Çarşamba günleri toplanıyorlar. Tebriz'in ünlü şairi Yahya Şeyda ve Mevlevîci Mehemmed Sahipnezerin başkanlığı ile ayda iki defa olmakla toplanılan dernekte Doğu klasiklerinin, hususen Füzelinin, Hafızın, Mevlana'nın şiirleri okunarak tefsir ediliyor.

Arif Vaizin öğretmenlerinden 10-15 kişinin katıldığı üst düzey ise ayda bir defa olmakla haftanın Pazar ertesi günleri toplanır.

Derneklerin daimilik yeri yoktur. Her defa önceden kararlaştırılmış arkadaşın evinde toplanıyorlar.

Dernek üyeleri Mesnevîni okumakla görevlerini bitmiş hesap etmiyorlar. Onlar kendi hayatlarında da yaşamlarını Mesnevî kurallarında kurmaya çalışıyorlar. Böyle ki, kendi aralarında değil, topluma da yardım ediyorlar. Onların maddî ve manevî desteği ile Marağalı Barışmaz lakaplı şair Heyder Abbas Celaleddin Ruminin "Mesnevî"sini Türkçeye çevirir ve ona tefsir yazıyor. Şu tercüme ve tefsir iki kitap halinde basılmıştır.

Kaynaklar

- 1.Ahundov M.F.,(1961). Mollayı Rumi ve onun tesnifatı babında, Eserleri, 3. cilt, Bakı.
- 2.ASE(Azərbaycan Sovyet Ansiklopedisi)(1987) 10. cilt, seh.505, Bakı.
- 3.ASE(Azərbaycan Sovyet Ansiklopedisi)(1984) 8. cilt, seh..195, Bakı.
- 4.Cahani G., Hamidov İ., (1973)"Makalati-Şems Tebrizi" kitabı hakkında, Azərbaycan SSR EA Haberləri (edebiyat, dil, ince senet ser yastı), sayı 4.
- 5.Sultanov P.S.,(1966). XIII esrin meşhur Türk şairi Celaleddin Ruminin "Mesnevî"sinde tesadüf edilen Türk menşeli sözler, "İran filologiyası meseleleri", Bakı.
- 6.Tərcümeyi-təfsir, Məsnəviyi-mənəvi, Şərhi-ənvar(1381) II cilt, Müəssisəyi-nəşrinüma, Tebriz.
- 7.Tebrizi Şems,(1363). Makalat, Tebriz.
- 8.Джавалидзе Э.Д.,(1979) У истоков турецкой литературы. Джалаледдин Руми, Тбилиси.
- 9.Финш Р.,(1972). Джалаледдин Руми, Москва.